

Rond de geboorte van Johannes

Periodethema: de belofte vervuld
Lukas 1: 5-25 en 57-66

a. Zacharias dient in de tempel (Luk. 1: 5-10)

UITLEG VAN DE TEKST

Lukas heeft de gewoonte om de mensen, die in een geschiedenis naar voren komen kort voor te stellen. Dat doet hij ook hier (vers 5). In de dagen van Herodes (Grieks 'heldhaftig') is er een priester genaamd Zacharias (oorspronkelijk Hebreeuwse naam 'herinnerd door de HEERE'). Hij is van de dagorde van Abia (Grieks 'mijn Vader is de HEERE'). Een dagorde is een priesterafdeling die gedurende een week de plichten van de priesters uitvoerde. David verdeelde de priesters in vierentwintig afdelingen, die ieder op hun beurt gedurende een hele week de plichten van het ambt waarnamen, van sabbat tot sabbat. Zijn vrouw is ook uit de stam van Levi (dochter van Aäron) en haar naam is Elizabeth (Hebreeuws 'eed van God'). We krijgen ook iets te horen over hun relatie met de Heere (vers 6). Ze waren beiden rechtvaardig voor God. Lukas legt uit wat hij bedoelt. Zij wandelen (leven) in de geboden en rechten van de Heere, op een manier waar je niets van kunt zeggen. Lukas bedoelt niet dat ze mensen zonder zonden waren. Hij bedoelt aan te geven dat ze met de Heere leefden en dat ze in alles wat ze deden met Hem en Zijn geboden rekenden. Ook bedoelt hij dat ze beiden geloof hebben gehecht aan het gegeven dat hun zonden, indien beleden, door de offerdienst door God werden vergeven. De Heere deed er toe voor Zacharias en Elizabeth. Er is wel een stil verdriet in hun leven (vers 7). Elizabeth heeft geen kind mogen baren. Voor echtparen is dat vaak een groot verdriet.

Wanneer man en vrouw elkaar liefhebben, is er vrijwel altijd ook het verlangen naar kinderen. Daarnaast was er in Israël voor velen de stille hoop dat hun kind of nageslacht de Messias of de Messiaanse tijd zou mogen meemaken. Elizabeth geldt als onvruchtbaar (vers 7b). Dat betekent niet dat ze (fysiek gezien) geen kinderen kon krijgen, maar dat ze die tot op dat moment nog niet gekregen had. Er was (nog) geen vrucht. Ook zijn ze inmiddels in de leeftijd gekomen waarin de kans op kinderen bijzonder klein is geworden. Zacharias nu is aan de beurt om het priesterambt te bedienen. Dat doet hij 'voor God' (vers 8). Dat is belangrijk. Zacharias heeft geweten dat hij als priester daadwerkelijk de Heere diende. De gelegenheid om het priesterambt te bedienen is hem naar gewoonte (Grieks 'ethos' wat betekent dat men dit gewoon was om te doen) toegevallen door het werpen van het lot (vers 9). Dat laatste is niet bedoeld om 'het lot' de priester aan te laten wijzen maar juist God. Men geloofde dat de Heere zo die man aanwees waarvan Hij wilde dat die Hem dienen zou. Zacharias moet het reukoffer gaan brengen (Ex. 30: 34-38) op het reukofferaltaar in het heilige. Hij doet dat terwijl een menigte buiten de tempel zich heeft verzameld om te bidden (vers 10). Het reukoffer is ook het offer wat gebruikt wordt om de Heere gunstig te stemmen t.a.v. verhoring van het gebed. Dat zien we ook bij het offer van Noach in Gen. 8: 20-21.

TER OVERWEGING

De inleiding van Lukas is niet bedoeld om de schijnwerper te zetten op de deugden van Zacharias en Elizabeth. De beschrijving van Lukas introduceert hen, zodat de lezer (Theofilus) een beeld krijgt over wie het gaat.

Hij doet dat ook bij bijvoorbeeld Simeon (Luk. 2: 25). De nadruk ligt hier niet zozeer op het handelen van deze twee mensen, maar op het werk van de Heere. Het is goed wanneer we in de vertelling aan de kinderen het handelen van de Heere de centrale plaats (blijven) geven. Zacharias en Elizabeth horen bij de 'rest' van de mensen in Israël die de Heere dienen. Dwars door de meest moeilijke tijden heen bewaart de Heere mensen bij het geloof in Hem. Ook de priesterdienst is bewaard. De door David ingestelde orden zijn door de eeuwen heen bewaard gebleven. Zelfs de ballingschap en de roerige tijd daarna hebben niet verhinderd dat de dienst aan de Heere plaatsvond. Met de kinderen kunnen we spreken over Gods trouw in deze. Als zondag aan zondag de kerkdeuren opengaan en iedere zondag ook de zondagsschool haar deuren opent, dan onderstrepen deze dingen de trouw van de Heere, die ook in een tijd vol van secularisatie Zijn kerk bewaart. Het is goed om met de kinderen te spreken over het ontvangen van nageslacht als een geschenk van de Heere. Ook kinderloze echtparen in onze tijd kunnen ons duidelijk maken dat we geen kinderen 'nemen', maar dat ieder kind een gave van God is.

b. Een gebed verhoord (Luk. 1: 11-25)

UITLEG VAN DE TEKST

Tijdens zijn dienstwerk ziet Zacharias een engel (vers 11). Deze staat ter rechterzijde van het reukwerk. Hoewel alles wat volgt zeer direct Zacharias en Elizabeth aangaat, is het ook een zaak van het volk. De engel des Heeren verschijnt in de tempel, juist op een moment dat het volk bidt. Als Zacharias de engel ziet (vers 12) brengt hem dat in verwarring (Grieks tarassoo SV 'ontroeren', ook wel verbazen, in verwarring brengen). Hij is bevreesd. Wie neemt het hem kwalijk wanneer we indenken dat hij plotsklaps een engel ziet. De engel stelt hem gerust (vers 13). 'vrees niet.' Zacharias krijgt te horen dat zijn gebed verhoord is. De vraag is even of het hier alleen gaat om het gebed van Zacharias en Elizabeth. Sommige verklaarders (zie Prof. Dr. J. van Bruggen) sluiten zelfs uit dat Zacharias in die dagen nog om de kinderzegen heeft gebeden. De engel spreekt echter toch echt over het gebed (vers 13b) van deze man en vrouw, maar daarin en daardoor wordt toch ook het gebed van het volk (wat buiten bidt) verhoord. Tot zijn verbazing hoort Zacharias dat zijn vrouw een zoon zal baren. Hij krijgt zelfs de naam te horen die hij aan het jongetje moet geven; Johannes (Grieks 'de HEERE is genadig'). Dit alles zal Zacharias, Elizabeth en nog vele anderen tot grote vreugde zijn (vers 14).

De reden voor deze vreugde gaat verder dan alleen de geboorte (vers 15). De reden ligt ook in het feit dat hij 'groot' (Grieks megas) zal zijn voor God. Bedoeld wordt dat hij van grote betekenis zal zijn in Gods heilsplan. Hij zal zich onthouden van wijn en sterke drank. De Heilige Geest zal hem vervullen vanaf zijn eerste begin, al in de buik van zijn moeder. Hoewel de beschrijving van Johannes doet denken aan die van een Nazireeër is dat toch niet helemaal het geval. Bij Johannes lezen we geen gebod over het laten groeien van het haar. Toch geldt, evenals bij Nazireeërs, dat het hele leven van Johannes gewijd zal zijn aan de Heere en zijn dienst. Hij zal velen van Israëls kinderen terugbrengen bij de Heere hun God (vers 16). Dat is het doel van zijn werkzaamheden. De kinderen van Jakob, het volk van het verbond, doen terugkeren tot hun God. Dat mag hij straks doen in de kracht van Elia (vers 17). Deze tekst wijst terug naar de belofte gedaan in Mal. 4: 5-6 (de laatste verzen van het Oude Testament). Hij zal de harten van de vaders terugbrengen bij de kinderen. In Maleachi wordt gesproken over verzoenen. Blijkbaar is er een breuk in de generaties, zoals wij die ook wel kennen. Blijkbaar is er vijandschap tussen generaties en vallen er verbitterde verwijten over en weer. Daarvoor is bekering, omkeer, terugkeer nodig. Niet door uiterlijke daden alleen, maar van het hart. De ongehoorzamen (Grieks apeithos wat ook onbuigzaam kan betekenen) moeten worden gebracht tot de voorzichtigheid (Grieks phronesis wat vooral inzicht, verstand betekent) van de rechtvaardigen (zie boven vers 6 over Zacharias en Elizabeth). Zo moet het volk toegerust worden. De mensen moeten voorbereid worden op wat later komen gaat (de komst van de Heere Jezus). Deze boodschap brengt Zacharias tot een twijfelmoedige vraag (vers 18). Hoe zal ik dit weten? Hij geeft de reden van zijn vraag. Hij is zelf oud (Gr. presbytes wat oude man of man op leeftijd betekent). Ook zijn vrouw is in een leeftijd waarin deze dingen normaal gesproken niet meer plaatsvinden. Het is niet vreemd dat deze vragen opkomen bij Zacharias. Daarmee praten we het niet goed, maar gaan tegelijk niet boven hem staan. Hij krijgt wat hij vraagt (vers 19). De engel geeft hem een teken. Heel formeel klinkt: 'ik ben Gabriël ('man van God') die voor God sta.' De engel maakt duidelijk dat de Heere Zelf hem heeft gezonden (Grieks apostelloo) om dit aan Zacharias te verkondigen. Zacharias zal niet kunnen spreken (vers 20) tot op de dag dat al deze dingen vervuld zullen zijn. Het teken is tegelijk een straf voor het ongelooft van Zacharias. Daar waar hij honderduit zal willen praten over wat hem overkomen en beloofd is, zal hij geen woord uit kunnen brengen. Ondertussen is het volk buiten in afwachting van de komst van de priester (vers 21). Ze begripen niet waarom het zolang duurt.

Als Zacharias eindelijk verschijnt, blijkt dat hij niet kan spreken (vers 22). Uit zijn gebaren begrijpen ze dat hij een gezicht heeft gezien in de tempel. Blijkbaar wil of kan Zacharias niet alles duidelijk maken wat er is voorgevallen. Als zijn bediening voorbij is (vers 23) keert Zacharias huiswaarts. Niet alleen het teken wordt werkelijkheid, ook de belofte van de engel (vers 24). Elizabeth verwacht na deze dagen een kind. Ze brengt dat niet sterk in de openbaarheid, maar verbergt zich. De reden geeft ze in vers 25. De Heere heeft haar aangezien in haar versmaadheid (Grieks *oneidos* wat letterlijk 'onzienlijkheid' betekent). Waar mensen haar misschien niet meer aankeken, heeft de Heere naar haar omgezien. Nu mogen (om zo te zeggen) de mensen haar even niet zien en de Heere wel. Elizabeth aanvaardt dit alles in geloof.

TER OVERWEGING

De Heere komt tot Zacharias en Elizabeth en daarin tot Zijn volk. Dat gaat niet via de grote Herodes of welke andere grootheid ook, maar via deze twee trouwe mensen die al zolang op kinderen hebben gewacht. Hun gebed wordt verhoord en leidt tot grote dingen. Laten we in het Koninkrijk van God het kleine nooit verachten. Ook (misschien wel juist) het gebed van een kind vermag veel (Jak. 5: 16). Zonder goed te praten dat Zacharias hier niet direct geloof hecht aan de woorden van de engel, is het m.i. goed om de kinderen duidelijk te maken dat het niet vreemd is, dat Zacharias moeite heeft dit te aanvaarden. Er sprak veel tegen. Wie eerlijk is en zijn eigen gemoed ernaast legt, weet dat we daar zelf ook niet vreemd aan zijn. Zacharias is juist in zijn ongeloof herkenbaar. Het is tegelijk goed om duidelijk te maken dat ongeloof de Heere treft tot in het hart. De Heere wil dat we op Hem en Zijn Woord vertrouwen, ook al ligt de vervulling ver voor ons of lijkt wat de Heere zegt ons onmogelijk. Hij wil dat we Hem betrouwbaar achten. Daarom wordt Zacharias relatief zwaar gestraft voor deze vraag. Een biddende priester, die het reukwerk heeft ontstoken, zou de eerste moeten zijn die geloof hecht aan de woorden van de engel. De taak van Johannes is het toerusten van het volk voor de komst en het werk van de Heere Jezus. Toerusten is hier vooral voorbereiden, gereedmaken. Zo kunnen we met de kinderen spreken over het 'gereedmakende' werk van bijvoorbeeld hun ouders, van de meester op school, de leider van de club. Ze mogen ons voorbereiden op de komst van de Heere Zelf, Die intrek wil nemen in ons hart. Johannes zal met heel zijn bestaan aan God gewijd zijn. Net als de Nazireeërs zal hij daarin een wandelend voorbeeld zijn voor iedere Israëliet. Immers, iedere Israëliet behoort in heel zijn wandel aan de Heere gewijd te zijn. Dat geldt vandaag ook voor hen die het teken en zegel van de doop hebben ontvangen.

Met de kinderen kunnen we spreken over het wijden van ons leven aan de Heere. Het zwijgen van Zacharias zal hem zwaar gevallen zijn. Iedere dag herinnerde het hem aan zijn ongeloof. Iedere dag kon hij zich niet uiten. Met de kinderen kunnen we spreken over de ernst van deze handicap. Tegelijk is deze periode voor Zacharias van belang geweest. Het heeft hem dichterbij zijn God gebracht. Straks zal hij zingen van Gods goedheid. De straf nu brengt zegen later. Zo werkt de Heere vaker. Ook daarin mogen we Hem vertrouwen. De Heere ziet mensen in hun versmaadheid. Misschien herkennen kinderen zich in Elizabeth. Een kind kan zich ook 'onzienlijk' voelen tussen de andere kinderen. 'Niet gezien worden' in wie we zijn en wat we meemaken is iets erg voor mensen. Kinderen (her)kennen dit. We mogen ze voorhouden dat de Heere hen ziet, juist in hun moeite en verdriet, zoals Hij Elizabeth zag.

c. De geboorte (Luk. 1: 57-66)

UITLEG VAN DE TEKST

Lukas heeft een duidelijke opzet in zijn vertelling. Hij begint met twee geboorteaankondigingen. Nu volgen twee geboorten (Luk. 1: 57 en 2: 7), elk gevolgd door een besnijdenis (Luk. 1: 59 en 2: 21). Er zijn meerdere lofzangen rondom dit alles. Die van Elizabeth (Luk. 1: 42), Maria (Luk. 1: 46), Zacharias (Luk. 1: 68), de engelen (Luk. 2: 14) en Simeon (Luk. 2: 29). Het is de tijd voor Elizabeth dat haar kind geboren wordt (vers 57). Het is een zoon, zoals de engel had aangekondigd (Luk. 1: 13). De mensen rondom Elizabeth, haar burens en verwanten, horen dat God haar goedertieren is geweest. Heel de Bijbel, ook dit gedeelte, maakt duidelijk dat het ontvangen van kinderen een zegen van God is. Ze zijn verheugd met haar, omdat God haar zo begenadigd heeft. Het is opvallend dat op dit moment niet de naam van Zacharias wordt genoemd. Hij staat op de achtergrond. Op de achtste dag (vers 59) komen ze bijeen om het kind te besnijden en zijn naam te geven. Al bij Izak (Gen. 21: 3) zien we de verbinding tussen naamgeving en besnijdenis. Ze noemen het Zacharias, naar zijn vader. Voor de burens lag het blijkbaar voor de hand dat dit kind de naam van zijn vader zou dragen. Er zijn geen aanwijzingen dat dit een vaste gewoonte was. Het antwoord van Elizabeth is een antwoord in gehoorzaamheid (vers 60). Niet zij, maar de Heere heeft een naam voor haar zoon gekozen, zoals de Heere dat ook deed voor Zijn eigen Zoon. 'hij zal Johannes (de HEERE is genadig) heten', zegt ze. Dat wekt verbazing (vers 61). De burens en verwanten gaan uit van een naam uit de familie. Deze naam (Johannes) is geen 'familienaam'. Nu wenken ze 'zijn vader' (vers 62).

Uit dit wenken moeten we niet afleiden dat Zacharias niet zou kunnen horen. Eerder meen ik dat Zacharias tot op dat moment letterlijk op de achtergrond bleef. Hij immers reageerde in ongelof op de boodschap van de engel. Het teken wat hij ontving (niet kunnen spreken) was tegelijk een bestraffing van de Heere. Zacharias heeft maanden letterlijk in stilte doorgebracht. Ook als Maria op bezoek komt, lijkt hij afwezig te zijn. Nu wordt dat doorbroken. Hij moet naar voren komen. Hij eist een schrijftafeltje. Uit wat hij schrijft blijkt zijn instemming met de woorden van de engel. 'Johannes is zijn naam.' De omstanders verbazen zich over dit alles. Ze proberen dat hier meer aan de hand is dan verwarring rondom een naam. Zeker als nu ook de mond van Zacharias geopend wordt (vers 64). Het gebruikte werkwoord wordt ook gebruikt om het openen van een slot of een deur aan te geven. Het 'slot' gaat er af voor Zacharias. Ook 'zijn tijd' (zie vers 20 en 57) is vervuld. Hij mag weer spreken. Zacharias, die in ongelof moest zwijgen, heeft hier in geloof de opdracht van de engel aangevaard en gehoorzaamd. Het geloof geeft de vrijlating! Hij looft God. Hij kan nu vertellen wat hij in de voorhof niet kon uitspreken (Luk. 1: 22). Net als Elizabeth en Maria looft hij God. Na de verbazing volgt er nu vrees en ontzag (vers 65). Deze dingen (de wonderlijke geboorte, maar ook de gebeurtenissen rondom de geboorte) zijn het gesprek van de dag in heel de omgeving. De omgeving ervaart het als zeer bijzonder (vers 66), al begrijpen ze niet waar dit toe zal leiden. Ze zien wel dat dit een 'bijzonder kind' is. 'Wat zal dit kind zijn?' vragen ze. Wat heeft de Heere met hem voor? Lukas vermeldt in eenvoud: 'De hand van de Heere was met hem.' Zo groeit Johannes op. De Heere leidt en behoedt hem.

TER OVERWEGING

Lukas koppelt in zijn vertelling nadrukkelijk de geboorte van Johannes de Doper en die van de Heere Jezus. Hier is geen sprake van toeval of de grillen van het lot, maar de hand van de Heere. Zijn raad leidt tot deze wonderlijke gebeurtenissen.

De verwanten van Elizabeth zien de genade aan haar bewezen. Kinderen zijn een erfdeel des HEEREN (Ps. 127: 3). Kinderen ontvangen is een genade (een gave van God zonder enige tegenprestatie van onze kant). Zo mag gesproken worden over de kinderzegen. Zo mogen de kinderen ook zichzelf zien. In de naamgeving zien we de gehoorzaamheid van Elizabeth en Zacharias. Hun kind zal geen gemakkelijke weg gaan. Toch buigen ze gehoorzaam hun hoofd en volgen het woord van de engel. In de weg van gehoorzaamheid en geloof ontvangt Zacharias verlossing. Hij kan weer speken wanneer hij openlijk de woorden van de engel gehoorzaamt. Deze 'rode draad' (in geloof gehoorzaamen) zien we door heel de Schrift heen. Het gebed om gehoorzaamheid en geloof mag voortdurend op onze lippen liggen. Dit gebed zal ook niet beschaamd worden. Zacharias blijft op de achtergrond tot de Heere hem (middels de verwanten) naar voren roept. Soms zijn er redenen om in ootmoed terughoudend te zijn. We mogen er op vertrouwen dat de Heere op Zijn tijd zegt: 'vriend, ga hoger op' (Luk. 14: 10). Gods daden wekken ontzag. Het is goed wanneer de kinderen leren dat onze ogen geopend moeten worden voor Gods grote daden. Lang niet altijd zien we ze. Waar dat wel gebeurt, volgt vrees en eerbied.

GELOOFSLEER

Na enkele eeuwen waarin we niets lezen over een bijzondere openbaring van de HEERE, krijgt hier Zacharias hemels bezoek. Een engel brengt hem een bijzondere boodschap. De HEERE gaat Zijn beloften vervullen. De Bijbelse beloften, waarop Zacharias vertrouwd, blijken werkelijk in vervulling te gaan. Dit wijst ons op de waarheid en betrouwbaarheid van Gods Woord. Het ongelof van Zacharias wordt hem dan ook aangerekend. Artikel 5 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis belijdt de betrouwbaarheid en het gezag van Gods Woord. Ook van ons vraagt de HEERE om op Zijn Woord te vertrouwen.